

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

Den store Vildmose i
Aalborg og Hjørring Amter
af
Holstein.

INDUSTRI-
FORENINGEN.

~~936 1217~~

~~105~~

626 8

6268

24-1

PLAN OG PRINCIP

for

en Udtørring

af

den store Vildmose,

beliggende

i Aalborg og Hjørring Amter,

Kjær og Børglum Herreder.

F. H. Holstein

Frederikshavn.

Trykt hos M. Vogelius.

1859

Det har ofte foresvævet mig, at flere utilgjængelige Steder i vort Danmarks Indre, i al Fald meest paa den jyske Halvøe, maatte kunne gjøres tilgjængelige, nyttige og frugtbringende.

Det har saaledes navnlig foresvævet mig, at „den store Vildmose“, beliggende i Aalborg og Hjørring Amt, Kjær og Børglum Herreder, maatte, ved et fornuftigt Canalsystem, med Hovedafløb til Liimfjorden tæt øst for Haldager, og, hvor muligt, ligeledes med enkelte Afløb til Ry-Aae og Lindholms Aae, kunne bringes til udmærket fordeelagtigt Brug, istedetfor at den hidtil har henligget i et Uføre. Med Nyttens til materielt Brug følger tillige Fordelen i sanitaire Hensyn, thi Mosens hidtidige Beskaffenhed gav en for den omboende Befolkning meget usund og skadelig Uddunstning.

Den store Vildmose er fremdeles beliggende nord for Liimfjorden, i circa $\frac{1}{2}$ Miils Afstand fra denne. Dens Indhold udgjør, efter de statistiske Meddelelser:

i Kjær Herred	9,399	Tdr. Land,	af nyt Hartk.	$5\frac{5}{16}$	Tde.
i Børglum do.	2,867	-	-	af nyt	- $2\frac{5}{32}$ -
Ialt	= 12,266	-	-	af nyt	- $7\frac{1}{32}$ -

Denne Angivelse er formeentlig ikke ganske correct, thi Mosens Areal udgjør omtrent $1\frac{1}{4}$ □ Miil, hvis Indhold efter simpel Beregning er circa 16,000 Tdr. Land, som er den Størrelse, der samstemmer med de ældre Angivelser, og med hvad der hidtil, paa det Nærmeste, har været opgivet.

Den Størrelse, der skulde blive Gjenstand for Udtørningsforetagendet, udgjør et Areal af circa 10,000 Tønder Land, hvis Bestanddele ere:

- a) Sphagnummos i ringe Mængde;
- b) en stor Masse meget god Tørvejord;
- c) Størstedelen lyngbedækkede, tørveblandede Jordmasser, som strax ville kunne dannes til dyrkbare Strækninger.

Dybderne for Mose- og Tørvelag ere i Reglen fra 3 til 6 Alen, og kun under Biersted Bakker synke Lagene indtil 11 Alen. Undergrunden er sand- og leerblandet, og af dette Underlag skal benyttes en Deel til Belægning og Frugtbargjorelse.

Plantebedækningen var hidtil noget Lyng, mindre Mosesiv og Kjæruld. I Bunden overalt fiint men ikke tæt Græs.

Rundt om Mosen og i dennes Udkant skjæres Tørv af de tilgrændsende Lodseiere, og i Tørvelodderne viser sig en meget frodig Græsvegetation.

Fra Hovedgaardene Toftegaard, Hammelmosegaard og Hjermeslevgaard drives Qvægbesætningerne ud paa de nærmest ved Eiendommene beliggende Grændser af Mosen, og finde deri riig Næring, efterat man har anbragt nogle faa ikke meget dybe Grøvter for Vandet. Ved Toftegaard er foretaget nogle Forsøg med Opdyrkningen af korte Strækninger ind i Mosen, hvilke ere lykkedes over al Forventning, og Ny-Hammelmosegaard er saa at sige aldeles indvunden fra Mosen til særdeles godt Agerbrug.

De foretagne Undersøgelser bekræfte Rigtigheden af de ovenangivne Forhold og Mosens Beskaffenhed.

Det er en Erfaringstheori som det er Factum, at leersandet Masse, blandet i Tørvesubstantserne, giver meget frugtbringende Agermark, og da nu en meget stor Deel af Mosen vil saaledes kunne behandles, saa vil Hovedøiemedet med Udtørringen gaae ud paa at danne Agerbrug, hvortil, ved Hjælp af Bevandingskonsten, frodig Græsvæxt.

Resultatet af en fuldstændig Udtørring, efter de nedenangivne Principer, vil medføre særdeles store Fordele, og med en Bekostning af 25 Rd. pr. Tde. Land vil denne kunne hæves til en Værdi af meer end 100 Rd. pr. Tde. Land.

Foretagendet har saaledes den Fordeel: at bringe vedkommende Deeltagere et anseeligt Udbytte; tillige det smukke Formaal, at danne en hidtil som Uføre

henliggende stor Deel af Vensyssel til Frugtbarhed og Nytte, samt at tilintetgjøre de usunde Uddunstninger.

Eierne af Vildmosen have hidtil kun kunnet have den Nytte af deres Parter, som Tørveskjæringen i Mosen Udkanter tildeelte dem. En lang Aarrække, maa-skee flere Menneskealdere, vilde hengaae forinden man blev færdig, naar Behandlingen skulde fortsættes som hidtil. Det er nødvendigt, at en Udtørring skeer efter en fornuftig Plan i et samlet System, og dette er alene Maaden hvorpaa en gavnlig, hastig og snarlig Udtørring kan skee.

Lodseierne erkjende Rigtigheden heraf, ligesom de saare vel indsee, at en fuldstændig Udtørring af ovennævnte circa 10,000 Tdr. Land af Vildmosen vil medføre en betydelig Forbedring saavel i de af dem fra Salget undtagne Stykker af Mosen, som i de nærmest ved Mosen beliggende Landstrækninger.

Erhvervelsen af Vildmosen skeer saaledes:

- a) Herr Stamhuusbesidder v. Skeel til Birkelse, som eier Størstepart (circa $\frac{3}{4}$ Part) af Mosen, har for den Andeel, som han, efter nærmere Approbation, vil kunne afhænde, og som vil udgjøre et Areal af circa 8,000 Tdr. Land, begjært 30,000 Rdrl. Rigsmynt, hvoraf $\frac{1}{4}$ Deel, nemlig 7,500 Rdrl., betales i den første Termin efterat Kjøb- og Salgsdocumenterne ere ordnede, hvorefter Rest eller 22,500 Rd. indestaaer uopsigelige i 30 Aar og mod Erlæggelse af 4

pCt. p. a., samt med Sikkerhed i Eiendommen som for Umyndiges Midler.

b) De øvrige Lodseiere, nemlig i Biersted, Nørre-Haldne og Vadum bortarvefæste deres Moseparter mod:

1) Udredelse af 1 Rdlr. pr. Tde. Land Arvefæste-Indløsningsafgibt, der betales med $\frac{1}{5}$ pCt. aarlig, altsaa i et Tidsrum af 5 Aar, og første Gang i Juni Termin 1860.

2) aarlig Afgibt af 16 Sk. pr. Tde. Land, hvilken Afgibt tager Begyndelse efterhaanden, og foreløbigen alene af de Arealer, der ere komne saavidt i Culturstand, at de enten engang have været benyttede til at bære Afgrøder efter Besaaning, eller kunne benyttes til Græsning. Dog bliver under alle Omstændigheder, og forsaavidt ikke et fuldstændigt Salg er skeet fra de nuværende Eieres Side, Arvefæsteafgivten at erlægge af den hele afhændede Mose, efter Forløb af 20 Aar.

3) forsaavidt Mosen af Arvefæsteren benyttes til videre Tørveskjær end til Brændsel for de Landhuusholdninger, som sammesteds etableres, saasom: til Salg, Fabrikbrug etc., at erlægge eller svare endvidere i Arvefæsteafgibt til Sælgerne eller Hovedeiendommenes efterkommende Besiddere 8, skriver otte Skilling for hver Cubikfavn af Tørvemosen der maatte blive opgravet noget Aar, og hvilken Afgibt erlægges ligesaavel som

den under Punct 2 betegnede Afgift til hvert vedkommende Aars Mortensdag.

- 4) at Arvefæsteren forbinder sig til at fuldføre Udgravningen og Udtørringen af den ham til Arvefæste overdragne Deel af Vildmosen inden Udløbet af 10 Aar fra den Tid, Arvefæstet tiltrædes, og i Mangel af at denne Bestemmelse overholdes, saaledes som den, i sin Tid, forinden Tiltrædelsen, for Sælgerne fremlagte Plan udviser, kunne Sælgerne eller disses Efterkommere fordre Overdragelsen tilbage, uden at Arvefæsteren erholder nogen Erstatning.
- 5) at Anlæg af de Canaler, Grøvter og Veie, som maatte blive nødvendige for Arvefæsteeiendommens Benyttelse, udføres udelukkende for Kjøberens eller efterkommende Arvefæsteres Regning, uden nogen Bekostning eller Byrde directe eller indirecte for Sælgerne eller efterkommende Besiddere af disses Eiendomme; men desuagtet skulle saavel Sælgerne som disses Efterkommere være berettigede til uhindret Medafbenyttelse af saavel Vandedninger som Veie, der passere deres Eiendomme, og naar saadan Afbenyttelse ei foraarsager Arvefæsteren Skade paa hans Arvefæsteeiendom.
- 6) at Sælgerne ere villige til at afgive de fornødne Grundstykker til Veie og Vandedninger efter nærmere Overenskomst med Kjøberen.

- 7) at i Tilfælde af, at Kjøberen eller efterkommende Arvefæstere maatte attraae Hegn eller Vandløb i noget Skjæl mellem de sælgende og andre dem eller Efterkommere tilhørende Eiendomme, da bliver saadanne at anlægge og vedligeholde af Arvefæsteren, uden Byrde for Sælgerne eller deres Efterkommere.
- 8) at Kjøberen besørger for egen Regning de sælgende Eiendomme skyldsatte og fraskilte de respective Eiendomme, hvorunder de nu høre, samt betaler og udreder alle Skatter og Onera, som retteligen kunne paahvile Arvefæsteeiendommen, uden Byrde for eller Deeltagelse af Sælgerne.
- 9) at Overdragelsen skeer under Forbehold af samtlige vedkommende Panthaveres Samtykke, hvilket undertegnede Kammerjunker, Capitain F. H. v. Holstein paatager sig at erhverve efter nærmere Opgivende.
- 10) at Sælgerne reservere sig første Prioritets Pante-
ret i Mosen til Sikkerhed for Arvefæsteafgiften etc. og betinge sig herfor Udpantningsret, forsaa-
vidt herimod Intet er til Hinder fra Lovgivnin-
gens Side.
- 11) at ved enhver Overdragelse til ny Arvefæster denne
erlægger en Recognition til Sælgeren eller Efter-
kommere af 9 $\frac{3}{4}$ Sk. pr. Tde. Land af det Areal,
som sælges.

12) at Kjøberen betaler alle Omkostninger i Anledning af Arvefæsteoverdragelsen.

13) at efter Udløbet af 10 Aar fra den Tid Arvefæsteeiendommen er taget i Besiddelse af Kjøberen, Arvefæsteren skal være berettiget til at erhverve Arvefæsteeiendommen overdragen til fuldstændig Eie, ved at den aarlige Afgift converteres til Capital efter dagjældende Rentefod, og, forsaavidt angaaer den i Post 3 indeholdte Afgift af Tørveskjær til Fabrikbrug eller Salg, efter uvillige Mænds Skjøn. Omkostningerne ved en saadan Transaction udredes alene af Kjøberen.

Forsaavidt angaaer den i Post a betegnede Afhændelse af Stamhuset Birkelse's Mosepart, da er denne Transaction ligeledes betinget af, at Kjøberen afholder alle Udgifter saavel hvad angaaer Udfærdigelsen af Kjøbecontract eller Skjøde, som med Hensyn til Omkostningerne ved Fraskillelsen fra den Deel af Mosen, som tilbageholdes for Stamhuset, Skyldsætningen m. v.

Vildmosen ligger circa 20 Fod høiere end Liimfjorden, hvortil Vandet fornemmeligen skulde afledes. Dette Fald er tilstrækkeligt til under alle Omstændigheder at kunne benyttes som Afledning for hver staaende eller senere tilkommende Vandmasse, om ei ved umiddelbart Afløb, saa dog ved Hjælp af den neden betegnede Damppumpe eller Dampsnegl.

Hvad dernæst skal afhandles angaaende Vildmosens

Behandling til og under Arbeidet samt Bekostningen ved og Fordelen efter Udtørringen, vil kunne henføres under 5 Afdelinger, nemlig:

- 1) Udtørringsmaaden.
- 2) De Materialier og Redskaber samt den Hestekraft m. v., der udfordres til og ved Arbeidet.
- 3) Inddelingen.
- 4) Den med hele Udtørringsplanen og Projectet forbundne Bekostning.
- 5) Erhvervelsen af de fornødne Ressources for Planens Iværksættelse, samt Capitalens Forrentning og Afbetaling.

Herefter vil da være at behandle:

1. Udtørringsmaaden.

Som oven anført vil Hovedafledningen skee til Liimfjorden, hvortil Elementer haves i en vestfor Biersted By betegnet Rende, der henhører til Amtets større Vandløb, og altsaa forsaavidt ubetinget vil kunne benyttes efter foretagen fornøden Oprensning.

Denne Canal behøver ikke den Bredde og Dybde, der udfordres for Hovedcanalen i selve Mosen, men den skal dog gives saadanne Dimensioner, at den med Letthed kan optage til videre Befordring til Liimfjorden det Vand, der, som overflødigt og skadeligt for Øiemeedet, samles i det Canalsystem, der dannes for at befordre en hensigtsmæssig og fuldstændig Udtørring — hvilket System derhos faaer Indflydelse paa Inddelingen.

Som betegnet føres Canalafløbet A til Liimfjorden tæt øst for Haldager, Hovedcanalen B omtrent midt igjennem Mosestrækningen fra Nord til Syd, eller, nærmere betegnet, fra et Sted øst for Hammelmosegaard til Afløbet vest for Biersted.

Til Hovedcanalen føres Sidecanaler C, paralele med hverandre, samt med $\frac{1}{4}$ Miils Afstand mellem hver 2 og disses Retning er i Vest og Øst.

Til Sidecanalerne føres Tilløbsrender D, som med Afløb mod Nord og mod Syd have en Mellemafstand af 300 Alen og en Hovedlængde af 1,000 Alen.

Hvor Hovedcanalen i Mosen støder til Afløbscanalen fra Mosen, anbringes en Sump E paa 20 à 30 Alens Dybde og med circa 12 Alen Diameter, hvori anbringes en Damppumpe F, hvilken som et Sugeapparat befordrer Hastigheden i Udtørringen, ligesom den, Vinterdage og i meget regnfulde Tider, vil kunne afgive Middel til Befrielse fra overflødig Vand.

Med Hensyn til de forskellige Dimensioner for Vandledningerne i Canalstystemet, da ville:

- a) Afløbscanalen have en Længde af 18,000 Fod, en Bredde af 8 Fod og en Dybde af 4 Fod, som udgjør et Indhold af. = 576,000 Cbfod.
- b) Hovedcanalen i Mosen have en Længde af 30,000 Fod, en Bredde af 20 Fod og en Dybde af 10 Fod, som udgjør et Indhold af. . . = 6,000,000 Cbfod.
- c) Sidecanalerne have en samlet Længde af 120,000

Fod, en Bredde af 14 Fod og en Dybde af 6 Fod, som udgjør et Indhold af. . = 10,080,000 Cbfod.

d) Tilløbsrenderne have en samlet Længde af 450,000 Fod, en Bredde af 8 Fod og en Dybde af 4 Fod, som udgjør et Indhold af. . = 14,400,000 Cbfod.

Ved Sammenlæg af disse her nævnte Størrelser under a til d udkommer derefter et samlet Indhold af 31,056,000 Cbfod, hvis Opgravning og Planering vil, efter Reduction til $143,777\frac{7}{8}$ Cubikfavne, koste à 1 Rdlr. = 143,778 Rdlr. Rm.

2. De Materialier og Redskaber samt den Hestekraft m. v., der udfordres til og ved Arbeidet.

100 Stkr. Bæreplader, sammensatte af $1\frac{1}{2}$ " Fjæl à 14 Fod Længde, 5 Fod Bredde, med Stropper for at kunne transporteres og flyttes, à 6 Rdlr.	600 Rdlr.
16 Stkr. Bukke à 6 Alen Længde, 3 à 4 Alen Høide, med tredobbelte Fødder og med Plader under Fødderne for ikke at nedtrykkes i den bløde Masse, à 6 Rdlr.	96 -
og til Belægning 30 Tylter 8 Fods Bord $8"$, $1\frac{1}{2}"$ à 5 Rdlr.	150 -
12,000 Alen Trækbaner eller Trillebaner, hvortil 167 Tylter 12 Fods Planker, $10"$, $2"$ à 12 Rdlr.	1,984 -
100 Stkr. Hjulbøre à 12 Rdlr.	1,200 -
	4,030 Rdlr.

Transport 4,030 Rdlr.

200 Stkr. Spader eller Ballastskuffer à 1	
Rdlr. 48 Sk.	300 -
200 Stkr. jernbeslagne Huulskovle à 1 Rd.	200 -
6 Par Arbeidsheste à 200 Rd. pr. Par .	1,200 -
6 Sæt stærke Seletøier, hvert for 2 Heste, à 20 Rd.	120 -
10 Stkr. Køer for Melk til Arbeiderne, à 40 Rd.	400 -
1 transportabel Stald for Heste og Køer	200 -
2 transportable Barakker for Arbeidsfolk, à 100 Rd.	200 -
1 transportabel Barakke for Opsynet . . .	100 -
1 do. do. for Marketender til Kogning og til Ophold	100 -
2 Stkr. Latrinbarakker à 20 Rd.	40 -
2 Stkr. Materialvogne paa Fjedre à 250 Rd.	500 -
20 Stkr. Øxer med Skaft à 2 Rd. . . .	40 -
10 - Sauge à 3 Rd.	30 -
10 - Hammere à 48 Sk.	5 -
4 Kister 3" og 4" Søm à 14 Rd. . . .	56 -
12 Stkr. Vridborer à 16 Sk.	2 -
10 Stkr. Svingborer à 2 Rd.	20 -
10 Stkr. Jernstænger à 2 Rd.	20 -
50 Stkr. Hjelpetræer à 2 Rd.	100 -
6 Stkr. Plouge à 10 Rd.	60 -
6 Stkr. Harver à 10 Rd.	60 -

7,783 Rdlr.

	Transport	7,783 Rdlr.	
2 Stkr. svenske Harver à 12 Rd.	24	-	
2 - Jerntænger til Steen à 6 Rd.	12	-	
Spande og Staldreqvisiter	100	-	
1 Damppumpe eller Dampsnegl af 12 He-			
stes Kraft.	5,000	-	
	Ialt	= 12,919 Rdlr.	

3. Inddelingen.

Denne ligger tildeels betegnet i Canalsystemet, saaledes som dette er angivet i det vedheftede Kaart. — Afstanden imellem Tilløbsrenderne er i Reglen 300 Alen, og hvor disse Render have deres fulde Udstrækning vil det Stykke, som er beliggende imellem 4 Tilløbsrender op til en Sidecanalafdelings Midte samt begrændset af Sidecanalen hvor de paagjeldende Tilløbsrender have Udløb, indeholde et Areal af circa 64 Tdr. Land. Et saadant Areal er passende for en Bondegård, og herfra vil man lettelig kunne tage Bestemmelse om større eller mindre Eiendomme, men det er af Vigtighed at fastholde et vist Princip for Afhændelsen.

4. Den med hele Udtørningsplanen og Projectet forbundne Bekostning.

Som tidligere anført vil den hele Opgravningsmasse udgjøre et Quantum af 31,056,000 Cbfod eller $143,777\frac{7}{9}$ Cubikfavne, hvis Opgravning og Planering vil koste à 1 Rd. = 143,778 Rdlr.

Transport 143,778 Rd.

Hertil:

A. Indkjøbet af Mosen:

- a) Stamhuset Birkelses Part 30,000 Rd.,
 hvoraf dog kun foreløbigt udredes 7,500 -
- b) For de øvrige Moselodder circa . 2,000 -
 (vide hvad der ang. Erhvervelsen
 b er anført.)

- c) Bekostningen ved Kjøbecontracter-
 nes eller Skjødernes Istandbringelse,
 Udstykningen, Skyldsætningen etc., c. 3,000 -

- B. En Sluse i den sydlige Ende af Ho-
 vedcanalen, circa 1,000 -

- C. Expropriationen ved Afløbscanalen og
 forek. mindre Broanlæg derved, circa 7,000 -

- D. 8 Stkr. mindre Broer à 400 Rd. . 3,200 -

- E. En større Broe over Hovedcanalen . 1,000 -

- F. For Udfærdigelsen af Kaart, Planens
 Udarbeidelse, Trykningsomkostninger,
 Opmaalinger, Nivellements, Reiser, Til-
 syn, Bopæl m. v. 12,000 -

- G. De under 2den Post anførte Materi-
 alier etc. 12,919 -

- H. To Aars Renter af Actiecapitalen à
 4 pCt. p. a. 10,000 -

- I. Indkjøb af Kreaturer til Besætning,
 Drivtsomkostninger m. v. 35,000 -

 238,397 Rd.

Transport 238,397 Rd.

K. Anskaffelse af 10 Stkr. Kreaturbarakker à 100 Rd. 1,000 Rd.

Ligeledes af Forpleiningsbarakker for Hyrder og Tjenestefolk. 200 -

Fremdeles Kogeapparater, Staldrequisiter, Skorsteensindretninger, Comfurer m. v. 500 -

 1,700 -

L. Mindre og uforudseelige Udgifter . . 9,903 -

 Den hele Capital = 250,000 Rd.

Den her angivne Capital er saa nøiagtig, at man fuldt vel tør fastholde Begrebet om dens Tilstrækkelighed, ja vel endog saa rundelig, at Engvandingsrender, forsaavidt disse blive at anbefale, for en stor Deel kunne anbringes i Fennerne, men et Udbytte vil forhaabentlig allerede indvindes forinden man kommer til et Spørgsmaal om Bevandingssystemers Anvendelighed.

5. Erhvervelsen af de fornødne Ressourser for Planens Iværksættelse samt Capitalens Forrentning og Afbetaling.

Den i 4de Post anførte Pengestørrelse til Beløb 250,000 Rd. fordeles paa Actier à ~~500~~ Rd. og udkommer derved et Actie-Antal af ~~500~~ Stykker. a 100
2500

Til Forrentning i de 2de første Aar efterat Arbei-

det er paabegyndt er, under 4de Post Lit. H, angivet 10,000 Rdlr. Dette Beløb indeholder Middel til en usvækket Fremadskriden, og foruden at man vil være istand til i Løbet af de 2de Aar at fuldføre Arbeidet naar den fornødne Arbeidskraft er tilveiebragt, saa vil man allerede, efter Udløbet af det første Aars Arbeide, blive istand til at tage Nytte af den tilberedte Deel, saaledes at det andet Aars Slutning bringer Udbytte. Men for at give Planen sit rette Præg, vil man rettest efter andet Aars Arbeide kunne betegne Midlerne til Indtægt saalunde:

- a. Af en Besætning af 2,000 Stkr. Kalve, til hvis Indkjøb Midlerne ere betegnede i 4de Post Lit. I, vil efter Sommerfodring kunne, ved Afhændelsen i det nærmest paafølgende Efteraar, Avancen blive circa 10 Rd. pr. Stk. eller tilsammen. . = 20,000 Rd.
- b. En Deel af Arealet vil allerede det tredje Aar give Udbytte i Kornproduction, saaledes at mindst 800 Tdr. Land vil frembringe, foruden Forbruget, til Salg 4,000 Tdr. Rug og Havre, til en Gjennemsnitspris af 3 Rd. 48 Sk. . . = 14,000 -

800 Tønder Land udgjøre kun $2\frac{2}{5}$ af de til Udtørring angivne 10,000 Tdr. Land, og af hvad der strax efter Udtørringen vil blive dyrkbart udgjøre de atter kun $\frac{1}{8}$ Deel.

34,000 Rd.

Transport 34,000 Rd.

- c. Producerer man Tørv efter den nye
Tørvepresningsmethode i Haspelmoor —
mellem München og Augsburg — da
vil man, ved at berede sig Bane til
Liimfjorden langs med Afløbsrenden og
ved at henvføre Productet til Afsætning
i de nærmest beliggende Kjøbstæder,
Aalborg, Nibe og Løgstør, kunne gjøre
Regning paa et Udbytte i Penge af = 3,000 -
- d. En Besætning af circa 500 Faar vil
bringe et Udbytte af i det Mindste . . 1,000 -
-
- Tilsammen = 38,000 Rd.,

hvilket Udbytte vil blive at fordele saaledes:

Actionairerne 30 pCt. = 11,400 Rd.

Arbejdspenge, Folkehold, Renter af Indkjøbs-
summerne, Arvefæsteafgifter etc. 50

pCt. = 19,000 -

Contoirudgifter og Requisiter for Opmaa-
linger og Beregninger, Bestyrelsesom-

kostninger samt Reservefond 20 pCt. = 7,600 -

Tilsammen = 38,000 Rd.

Naar man lover sig et saadant Udbytte, da er dette
begrundet i nøiagtige Beregninger, nøiagtige Overveiel-
ser, og jeg vil endog med Bestemthed turde angive,
at det anslaaede Udbytte er ringe, naar hensees til Be-
skaffenheden af en meget stor Deel af Arealet, der al-

lerede efter Udgangen af det første Aars Arbeide vil kunne benyttes til Kornproduction.

En Fordeel af 20,000 Rdlr. paa Kreaturer er ingenlunde for høit ansat, kun saaledes fastsat som Resultatet af det 3die Aars Bestræbelser og som et Løvte om Lidet, naar der dog vil kunne ydes Mere.

En Indtægt i Kornproductionen af 14,000 Rdlr. er saaledes som de foreliggende Elementer frembyde Eventualiteterne.

I Summen til Drivtsomkostninger m. v. er saa meget angivet, at Indkjøbene ikke kunne standses af Mangel paa Midler, og med Aarene tiltage Kræfterne saaledes, at Udbyttet vil staae i passende Forhold til den belovede Værdi af 100 Rd. pr. Tde. Land.

Med Aarene vexler Forholdet, saa at Actionairernes Andele meget ville overstige de øvrige Andele i Udbyttet.

Af de tegnede Actiebeløb ville $\frac{1}{5}$ Deel være at indbetale i 11te December Termin 1859, $\frac{1}{5}$ Deel i 11te Juni Termin 1860, $\frac{1}{5}$ Deel i 11te December Termin 1860, $\frac{1}{5}$ Deel i 11te Juni Termin 1861 og $\frac{1}{5}$ Deel i 11te December Termin 1861.

Efter Udløbet af det tredie Aar fra Udtørringssystemets Fuldendelse skulle Actionairernes Procentandele, deri indbefattet Renter af Actiebeløbene, stige med mindst 1 pCt. aarligt og saaledes fremdeles, indtil Procentandelene udgjøre 50 pCt. af Udbyttet, hvorefter kun de øvrige 50 pCt. anvendes som før anmeldt.

Almindelige Bemærkninger.

Undertegnede forbeholder sig Administrationen af den hele Entreprise, men for at give Dhrr. Deeltagere den Betyggelse, som fornuftigviis bør være tilstede ved et saa vigtigt og omfattende Arbeide, har jeg troet det hensigstmæssigst og i Sagens Interesse, at der med Bedrivten føres sagkyndig Control af en eller flere dygtige Landmænd, og med Hensyn til Udførelsen af Udtørningsprojectet da antager jeg som technisk Consulent og Medarbeider en duelig Ingenieur.

Over Indtægter og Udgifter føres nøiagtigt Regnskab, og saavel hermed som med Kassevæsenet føres tilbørlig Control.

De Controllerendes Functioner blive saaledes:

- 1) at have Indseende med Orden i Kasse- og Regnskabsvæsenet;
- 2) at føre Control med Markbedrivten, at være paa Raad ved Indkjøb og Salg af Kreaturer, samt forsaavidt angaaer Actionairernes Andele i Udbyttet at paasee dem disse tilsikkrede og at deeltage i Fordelingens Rigtighed.

Naar der, efter Udførelsen af Udtørningsarbeidet, bliver Spørgsmaal om atter at afhænde Dele af Mosen, da vil det stedse blive Pligt for Administrationen at samvirke med de controllerende Herrer, og efter saadan Afhændelse vil et forholdsmæssigt Afdrag i Actiebeløbene finde Sted, eller rettere, et Capitaludbytte effectueres.

Hver den, der kjøber Eiendom i det udtørrede Areal, som her er behandlet, vil blive tilpligtet at svare, til Vedligeholdelse af Sluser, Damppumpe og Broer, en aarlig Afgift af 8 Sk. pr. Tde. Land, hvilken Afgift indbetales til Administrationen og føres i særlig Conto samt gjøres, efter Omstændighederne, frugtbringende.

Canaler og Render, forsaavidt disse støde til Eendommene, vedligeholdes af vedkommende Kjøbere.

Afløbscanalen fra Mosen til Liimfjorden vil formentlig blive at vedligeholde af de tilgrændsende Lodsieiere, som henhørende til Amtets større Vandløb. Det vil, i Henhold til Foranstaaende, blive taget under nærmere Overveielse, hvorvidt Loven angaaende skadeligt Vands Afledning kan komme Foretagendet til Nytte, og altsaa maaskee formindske Udgifterne ved Expropriationen.

Administrationen maa forbeholde sig Raadighed over de til Drivtsomkostninger m. v. ansatte Procentandele af Bruttoindtægten, med Forpligtelse til heraf at afholde alle Drivts- og Administrationsomkostninger, efterat Drift og Administration ere undergivne den i det Foregaaende betegnede Control.

Der vil i Tidens Løb frembyde sig flere og flere Midler til Udbytte, navnlig Brændeviinsbrænderier, Bagerier, Møllebedrivt, og, forsaavidt der findes Leer i tilstrækkelig Mængde, Teglbrænderier, Pottemagerier etc., hvorved man let vil komme overeens om Midler til

Opførelse af fornødne Bygninger, saasnart disse kunne anbringes. Endvidere vil man bestræbe sig for at anlægge nogen Skovcultur.

Tager man nu Projectet i fornuftig Overveielse, da vil man let indsee: at en Sommergræsning af 2 Stykker Ungqvæg eller Kalve pr. 10 Tønder Land er en ringe Fordring til Productionsevnen i de første Aar, og at man derefter lettelig, samt efter Arealets fornuftige, planmæssige og sagkyndige Behandling, vil kunne forøge Qvægbesætningen til 5 Stykker pr. 10 Tønder Land.

Kornproductionen vil ligeledes tiltage Aar for Aar, i planmæssig Progression, og fra Begyndelsen vil Opmærksomheden være henvendt paa Opsparelsen af Midler til de fornødne Oeconomibygninger m. v.

For at kunne foretage Vandmanøvrer, og for at kunne benytte friskt Vand, ligesaavel som man afleder det skadelige, vil man søge at faae anbragt Sluser, saavel i Rye Aae som i Lindholms Aae, saaledes at Vandet derfra kan indledes i Render og Canaler, naar dette behøves, for dernæst ved Hjælp af Vindpumper at overføre det paa de vedkommende Fenner, enten til Befordring af Græsvæxt, eller, i tørre Aaringer, til Bevanding af Kornmarkerne. En saadan Magt over Vandet er af uberegnelig Værdi.

Paa Steder, hvor det maae synes hensigtsmæssigt,

kan man afbrænde Mosbedækningen og man er, ved Anlægget i Fenner, Herre over Ildens Udstrækning.

Naar Actietegningen er saa fuldstændig, at Selskabet kan constituere sig, vil en Generalforsamling blive at afholde i Aalborg eller Nørre-Sundbye, og vil deri blive at tage nærmere Bestemmelse om Foreningens Virksomhed, samt om Ansættelse af Tid eller Dag for en aarlig Generalforsamling, paa hvilken Administrationen vil have at forelægge Regnskab over Indtægter og Udgifter i det forløbne Aar og Udsigt over Virksomheden for det kommende Aar.

Med Udbyttet er det at forstaae saaledes: at Kreaturbesætningen giver Bruttoindtægt; Kornsalgene nævnes Nettoudbytte, thi til Brug for Oeconomien fradrages det fornødne Korn; Tørvehandelen giver Udbytte ved Salg, efter Fradrag af Forbruget af Tørv til Oeconomien og efter Fradrag af Fabricationsomkostningerne.

Disse Indtægts-Brancher tilsammenlagte — Brutto og Netto — give det Udbytte, der bliver Gjenstand for Deling.

Administrationen antager og afskediger Forvalter, Tjenestefolk og Arbeidere.

Detailen af Arbeidet ved Udtørringen er ikke givet, for Antallet af Arbeidere eller disses Bestilling, men det er en Selvfølge, at der arbeides efter fuldstændig teknisk Plan, og i passende Afdelinger, under

duelige Potmestere, som tillige staae til Ansvar for Orden og Reenlighed i de dem underlagte Barakker m. v., samt med de til hver Rode hørende Redskaber.

Med Hensyn til Udtørningsarbeidet, og den derefter kommende Bedrivt, da udgjøre disse særskilte Brancher, der hver faae deres særlige Conto i Regnskaberne, og hver for sig bestyres under teknisk og agronomisk Tilsyn.

Administrator ønsker at tage Bopæl tæt ved Mosen og hos ham bliver Contoirerne for ovennævnte Brancher.

Alt, hvad der foretages, er under Ansvar for Actieselskabet.

Hvad jeg nu saaledes her har tilladt mig at frembyde, er Productet af indhentet Erfaring, sagkyndig Beraadslagning og grundig Overveielse.

Der foreligger her Momenter for et Værk, hvis Udførelse ikke alene medfører Fordele i materiel Henseende eller i sanitaire Hensyn, men ogsaa indeholder et overordentlig interessant Experiment for den drivtige og dygtige Mand, idet man vil see et saa udstrakt Uføre, et saa omfattende Areal af, saa at sige, Intet, bringes til særdeles megen Nytte, ja vel endog til større Nytte end de tilgrændsende Omgivelser.

Det er naturligviis umuligt forud at sige: saaledes vil det skee, men forsaavidt den menneskelige

Aand formaaer at forudsee og beregne, vil man med Tillid kunne bygge paa de forelagte Eventualiteter.

Og hermed anbefaler jeg ærbødigst dette Værk til Fremme ved Actietegning.

Frederikshavn, i Juli Maaned 1859.

F. H. Holstein,

Kammerjunker og Capitain.

Oplysende Bemærkninger.

I Almindelighed være det sagt, at med Betegnelsen Uføre ikke er givet, at dette er et utilgjængeligt Terrain, en blød ufarbar Masse, da dette ingeniøret er Tilfældet, men Mosen er kun saaledes betegnet fordi den betragtes, endog af Nærboende, der aldrig have betraadt den, som et saadant. Den er paa de fleste Steder temmelig fast, og den kan, saa at sige overalt, befares tilfods, paa mange Steder med Heste og Vogn. Den har for hver enkelt Lods-eier ingen Værdi, og den erholder først fuld Værdi ved en samlet systematisk Behandling.

ad 1.

Naar i Canalsystemet er angivet til Udgravning 31,056,000 Cbfod Jordmasse, da er $\frac{1}{20}$ deraf eller 1,552,800 Cbfod, = 7,188 $\frac{3}{4}$ Cbfavne, tillagte for de smaae Ujevnheder, som forekomme i Terrainet, og som er et mere end tilstrækkeligt Tillæg.

I Canalsystemet ligger Hovedelementerne for Udtørringen, og naar dette er anlagt efter fornuftige Principer, saaledes som dette er betegnet, efter samme System som for Harlemmer-Havets Udtørring, da ligger deri Opfyldelsen af de Fordringer, som kunne stilles til Teknikeren for dette Tilfælde.

ad 2.

Materialier og Redskaber ere beregnede for et Antal af 500 Mand, som, naar de arbeide i 6 Maaneder à 24 Arbeidsdage, ville for hvert Aar have fuldført 72,000 Cubikfavne Jordarbeide og altsaa kunne tilendebringe Arbeidet i et Tidsrum af 2 Aar, saaledes som anført.

Bærepladerne ere beregnede for 5 Mand pr. Plade, men af disse 5 ere stedse 2 Mand beskæftigede med Udrilling, imedens de 3 Mand løsgjøre og planere Opgravningsmassen, som forøvrigt er let at bearbeide.

Hjulbørene ere efter en særegen Construction, med Hjulet i Midten, og saaledes at Sidestykkerne kunne aabnes til Aflæsning. De ere dertil saa store, at en Cubikfavn Jordmasse deri kan henføres i 6 à 8 Gange.

Da Vægten er midt over Hjulet, behøves ei særdeles Kraft til at lette Baaren, og paa Trækbaner er Transporten let.

Det er en Nødvendighed at have Arbeidsheste i saadant Tal, som angivet, dels til Afhentelse af Materialier, og dels til Bearbejdning af hvad der strax kan tages under Ploug og Markbedrivt. Hertil har jeg, efter Undersøgelse, erfaret, at strax circa 200 Tønder Land af Mosen ville kunne benyttes og med 6 Par Heste ville Arbeiderne og Materialkørselen kunne præsteres for det første Aar.

10 Stkr. Køer ere en Nødvendighed for den fast antagne Tjenestetyende-Befolkning og for Afsætning til Marketenderne. For disse Køer, saavelsom for Hestene, vil der blive tilstrækkelig Fodring paa Mosen.

Derved skeer tillige en Begyndelse i den agronomiske Udvikling, som derefter skal tiltage, det næste Aar med en stor Deel mere og de efterfølgende Aar til fuldstændig Forrentning og Udbytte.

Barakkerne ere beregnede for en Belægning af 250 Mand i hver, og i Opsyns-Barakkerne henlægges Redskaberne.

Dampumpen er et nødvendigt Apparat for Udsugningen, og da denne kan udpumpe circa 4,000 Tønder Vand i Døgnet eller $166\frac{2}{3}$ Tønder Vand i Timen, saa vil, selv om til enkelte Tider Regnmængden skulde være større, denne dog med Lethed kunne udtømmes ved Dampapparat, thi Regnen kan, ved at nedfalde over et Fladeindhold af 140 Millioner $\square$ Alen, ikke afløbe til Renderne og derfra til Afløbet i større Hastighed, end at Udtømmelsen tilstrækkeligt vil kunne effectueres.

Angaaende de øvrige Redskaber er Intet videre at bemærke, da det lettelig vil indsees, at saadanne ere fornødne og at de ere angivne i tilstrækkeligt Antal.

ad 3.

Inddelingen ligger klart for Opfattelsen.

ad 4.

Den for Opgravning og Planering angivne Bekostning af 1 Rdhr. pr. Cubikfavn er den samme Betaling, som var givet ved Jordarbeider af meget besværligere Natur, t. Ex. ved Løgstør Canalarbeide, og da Jordmassen i Vildmosen er meget let at bearbeide, vil man vel kunne gjøre end billigere Accord, men man maae fastholde den høieste Betaling, for at være fuldstændig Herre over Opgaven.

ad A. Den angivne Sum for Indkjøb af Mosen er et Contracts-Arrangement og saaledes ufeilbart.

ad B. Man maae herved forestille sig: at Canalerne anlægges med passende Skraaninger, og at selvfølgelig Slusens Bredde vil rette sig efter Canalens øverste Bredde, som her vil hlive circa 34 Fod, og at Dybden i Grunden udkræver nøiagtig Befæstigelse. Slusens fulde Bredde, med fornødne Sidevægge og Bund-Be-

lægning, vil blive 40 Fod, à 20 Rd. pr. Fod, som
 udgjør = 800 Rd.
 og for Sumpen at udgrave, med fornø-
 den Beklædning. = 200 -

hvorved udkommer de angivne 1,000 Rd.

ad C. Her er man gaaet ud fra, og efter indhentet Erfar-
 ring: at da hele Afløbscanalen vil have en Længde
 af 9,000 Alen, en øverste Bredde af circa 5 Alen,
 saa vil man kunne angive den hele Flade af 45,000
 □ Alen til 16 Sk. pr. □ Alen, som udgjør 7,500 Rd.,
 men heri fradrages atter, for hvad der maa betragtes
 som ubetinget Berettigelse for Afløbet, 12,000 □ Alen
 = 2,000 Rd., saa udkommer Rest . = 5,500 Rd.
 og naar hertil føies for 6 Stkr. Broer

à 200 Rd. og 1 til 300 Rd. . . . = 1,500 -

saa udkommer det angivne Beløb af 7,000 Rd.

ad D. Over Sidecanalerne maae Forbindelser anbringes, paa
 hver Side af Hovedcanalen, og en Forbindelse over
 hver Sidecanal, som efter Calcule for Broer af pas-
 sende Dimensioner for saadanne Vandløb ville ud-
 kræve à 400 Rd., er for 8 Stkr. . . = 3,200 Rd.

ad E. Denne Bro er, som større, angivet efter stærkere Con-
 struction og saaledes til 1,000 Rd.

En nærmere Specification over disse Brobygninger
 med Tegninger skal i sin Tid blive fremlagt.

ad F. Man kan ved denne Branche udsætte: at den inde-
 holder noget Vilkaarligt, men hvorledes vurderer man
 et Problems Løsning og hvorefter fastsætter man Ve-
 derlag for Overveielser, Drøvelser, Opfattelser og for-
 nuftige Resultater? Det er naturligt en Selvfølge,
 at der udfordres teknisk Tilsyn, specielle Nivelle-

ments og Opmaalinger for hver Deel, som tages under Behandling, og hertil udfordres Assistance, hvilken jeg ikke har turdet angive til ringere Værdi end 3,000 Rd., indtil Fuldførelsen, og naar jeg nu her til, for Anskaffelse af Bopæl med Contoirer etc., føier 9,000 Rd., saa vil det, forsaavidt de angivne 12,000 Rd. saaledes ere betegnede til Anvendelse, komme til at beroe paa Generalforsamlingens nærmere Beslutning, hvormeget man af sidstnævnte Beløb vil lade afgaae for Udarbeidelsen.

ad H. Her er anført 2 Aars Renter af Actiecapitalen for at styrke Bestræbelserne og give Udsigten et videre Raaderum, efterat man dog kun indfordrer Actiebeløbene i forskjellige Terminer.

Den egentlige Rente af Indskuddene udgjør, efter Forslaget, i 1860 kun 3,000 Rd., i 1861 kun 7,000 Rd.

ad I. Saaledes som Mosens Beskaffenhed foreligger vil det være gjørligt, allerede det andet Aar, under Forudsætning af, at dog $\frac{1}{4}$ Deel af Canalarbeidet i Mosen er fuldført, at holde 500 Stykker Kalve eller Ungqvæg, hvortil vil medgaae en Indkjøbssum af circa 12 Rd. pr. Stk. eller tilsammen 6,000 Rd., men ved Salg igjen samme Aars Efteraar eller Vinter vil udkomme en Fordeel af 10 Rd. pr. Stk. eller 5,000 Rd.

Herved er Drivtscapitalen forøget med 5,000 Rd., men til Folkehold etc. vil medgaae, for de 2de første Aar, disse indvundne 5,000 Rd.

Og atter vil, i det tredie Aar, skee Indkjøb af Ungqvæg, saavel som Indkjøb af Hestebesætning, efter følgende Regler:

Paa de 8 Arealer imellem nordlig og sydlig Begrændsning af Sidecanaler, og som ere beliggende 4

paa hver Side af Hovedcanalen, etableres Besætning af 250 Stkr. paa hvert Areal (dette er hvad der ubetinget tør loves, imedens der vel kan holdes en større Besætning), saa at derved udkommer 2,000 Stkr. — som angivet Ungqvæg, der i Indkjøb andrage à 12 Rd. = 24,000 Rd.

paa hvert saadant Areal vil endvidere blive

anskaffet 2 Par Heste à 250 Rd., som

for 16 Par Heste à 250 Rd. er . = 4,000 -

og 16 Sæt Seletøier à 20 Rd. . . . = 320 -

Naar nu hertil kommer Anskaffelse af Udsæd, Plouge, Harver, Tromler, Tøirer, Grimer, Løn til Tjenestefolk og dissers Forpleining m. v., saa vil hertil være at henregne tilbageværende 6,680 -

saa den angivne Drivtssum udk. med = 35,000 Rd.

som atter rigeligt vil indvindes ved Omsætning, saaledes at Rentabilitet for det 3die Aar, Kreaturindkjøb m. v. vil kunne effectueres, med Tillæg i Styrke for det 4de Aar, hvilket senere vil blive belyst; og dernæst maa det erindres, at Reserven af 9,903 Rd. giver Udførelsen en udmærket Støtte.

For Barakker til Heste, Kreaturer og Tjenestefolk, saavel som til Forpleinings-Gjenstande, er angivet en Sum af 1,700 Rd., som efter indvunden Erfaring er tilstrækkeligt for Øiemedet. Disse Barakker blive bevægelige og af saadan Construction, at de let kunne blive anvendelige til Vinterbrug, og forsaavidt angaaer Vinterfodring, da vil dertil udfordres Barakker for den indavlede Sæd. Disse formes efterhaanden paa Midten af hvert af de af Sidecanaler indesluttete Arealer, hvor ogsaa de øvrige Barakker anbringes, og i Foder-

barakkerne dannes Tærseguvlve af sammenføjede Fjæl og hertil Maskiner, saavel til Tærskning som til Hakelse. Til Nytte komme herved alle de Materialier, som opspares fra Canalgravningen, i al Fald til Bygning af Barakkerne.

Naar det saaledes er formeent, at den angivne Capital af 250,000 Rd. til Planens Iværksættelse er tilstrækkelig, da skulle Indtægtsanviisningerne fremdeles bestyrke og bekræfte Rigtigheden.

ad 5.

Det er nødvendigt, for at anskueliggjøre Bedrivten, foruden det der i det Foregaaende er oplyst, at tilføie:

Naar det 3die Aar indtræder, vil, i hver Sidecanalafdeling, være opdyrket til Kornproduction mindst 200 Tønder Land af Indholdet — circa 1,000 Tdr. Land —; hertil har man, ved de tilstedeværende Bundlag af Leer og leerblandet Sandmasse, som i de foregaaende Aar ere udbredte over Fennerne, beredet disse til fuldstændig productiv Natur, hvorhos nogle Fenner i de foregaaende Aar ere, saavidt gjørligt, og efter betegnet Valg, opløiede til Efteraars- eller næste Aars Besaaning, andre Fenner ere paavirkede af Bevanding, der, saavidt muligt, strax benyttes uden syn- derlig Konst, kun med smaae Render og simple Vindpumper, hvis Anskaffelse ikke er forbunden med stor Bekostning.

Der vil, af de i de første Aar angivne Besætninger, strax kunne vinterfodres fra 20 til 50 Kreaturer paa hver Sidecanal-Afdeling, efter forudgaaet Havre-Udsæd og med Høavlen, og herved erholder man tillige Gjødningskraft.

I det 3die Aar vil man altsaa kunne holde 500 Stkr. Kreaturer paa hver Afdeling, men da dog først i det 3die Aar den hele Canaludgravning skulde være fuldført og Fuld-

førelsen kan møde enkelte Hindringer, saa har jeg kun stillet en Fordring, af 200 til 250 Stkr. Kreaturer til hver Canalafdeling — eller circa 1,000 Tønder Land — og Fordringen skal vise sig holdbar, saavel efter Arealets Beskaffenhed, der frembyder tilstrækkeligt Stof for Productionen, som efter den Erfaring, der er indvunden for deslige Terrains og Jordsmons Behandling. Productionen skal vise sig fuldstændig virksom, og man stiller Fordringerne til Kornproductionen kun efter 5 Fold Udbytte.

Naar altsaa 1,600 Tønder Land ere besaaede, da er det antaget, at 800 Tønder Lands Udbytte maatte være for Salg, og give hertil 4,000 Tønder Rug og Havre, til en Gjennemsnittspriis af 3 Rd. 48 Sk. pr. Tønde, eller, som anført, tilsammen 14,000 Rd. imedens andre 800 Tønder Lands Udbytte maatte være for Arealernes Besætninger, saavel af Mennesker som af Kreaturer.

Rug og Havre ere de Kornsorter, af hvilke man nærmest tør vente sig Udbyttet som anført, hvorimod man, for Bygavl, ikke vil med Bestemthed turde opgive Resultater.

Kreaturholdet er angivet til 2,000 Stkr. Kalve eller Ungqvæg for Sommergræsning.

Dette er med Grund anført saaledes, for at give Beregningen Styrke, thi der vil kunne holdes stærkere Besætning, saavel ved Græs udenfor, som ved Staldfodring af Markproductionen, men saaledes som angivet vil fuldstændig vel indvindes det ansatte Resultat af Udbytte med 10 Rd. pr. Stk. eller 20,000 Rd.

Ved Staldfodringen vil betydelig Gjødningssmasse indvindes.

Her loves ikke formeget, thi af Korn kan maaskee

større Afsætning effectueres, men der maa kun fastsættes hvad man veed er fuldstændig realisable.

Stærkere Besætning vil give større Udbytte, enten ved Meieribedrivt eller som Slagteqvæg, men naar der anføres Kalve eller Ungqvæg, da er Græsset tilstrækkeligt, om ei Kornet skulde tilstrække.

Af Tørv vil man finde Angivelsen i Afsætning for 3,000 Rd. rigtig, alene for simpel Production, ved at anføre en Udgravning af 400 Cbfavne Tørvemasse hertil, og naar til Oeconomi-Forbruget saavel som til Productionsomkostningerne, Transport m. v., udgraves andre 400 Cbfavne Tørvemasse, saa vil en samlet Værdi af 8,000 Rd. kunne afgive en Salgsværdi af de anførte 3,000 Rd.

Tørvepresning vil forhøje Værdi og Omsætning.

Af Faar er kun angivet 500 Stykker, og det vil let indsees, at disse ville give et Udbytte i Uld, Skind og Kjød af de angivne. 1,000 Rd.

Der vil vel kunne holdes flere end det dobbelte Antal Faar, men der maa kun anføres hvad mindst tør frembydes.

Det anførte Udbytte af 38,000 Rd. er saaledes begrundet, og naar Fordelingen af dette Udbytte er fastsat som forud anført, da har dette sin Begrundelse deri: at Drivtscapitalen de første 3 Aar, efterat Udtørringssystemet er fuldført, maa forøges og senere vedligeholdes i passende Forhold. Dette Hensyn maatte betegne Actionairernes første Andeel, Renten indbefattet, til 30 pCt. = 11,400 Rd. af ovennævnte Sum. Til Drivtscapital, Renter af Indkjøbssummen, Arvefæsteafgiften etc., er dernæst ansat 50 pCt. af Udbyttet med 19,000 Rd., hvilken Sum, sammenlagt med den tilbagevundne Indkjøbscapital for Kreaturer af 24,000 Rd., giver Drivtscapital paany af 43,000 Rd., og forsaavidt

nu deraf er betegnet Udgivter til Folkehold, saa vil det erindres: at der beroer fuldstændig Hjælp hertil i hvad der foruden Kornsalgsproductionen indvindes ved Drivtsproductet.

Dernæst ere atter 20 pCt. eller 7,600 Rd. betegnede til Brug for Contoirudgivter, Requisiter for Opmaalinger og Beregninger, Bestyrelsesomkostninger samt Reservefond, hvorved jeg skal tillade mig at bemærke: at der, med Administrationen af en saa vidtløftig Bedrivt, er forbunden Udgivter, som ikke nøie kunne betegnes; et passende Vederlag for Bestyrelsen skulde være indeholdt heri, og der maa med Billighed kunne fordres til Contoirhold 1,000 Rd., imedens der til Reservefond, for Dækning af Prioritetsgjæld i sin Tid, saavel hvad angaaer Erhvervelsen a som b, vil henlægges til Forrentning. 1,600 Rd.

Den fastsatte Indbetaling af Actiebeløb er betinget efter Arbeidets formodede eller beregnede Fremadskriden, men forsaavidt dette uddrages af Mangel paa Folk, da vil man ligeledes kunne udsætte Indbetalingerne, og iøvrigt følge de Udtalelser, der, ved en Generalforsamling af Actionairerne, maatte fremkomme for en mulig mindre hastig Fremgang, men jeg skal herved kun tillade mig den Bemærkning: at naar Udtørringen er paabegyndt, bør den fremskyndes, for at Nyttens og Brugen kan komme Actionairerne tilgode saa snart muligt.

Saalænge Udtørringen ikke er tilendebragt, maa Drivts-summen, om muligt, aarlig forøges, og dertil maa den vedligeholdes endnu i 3 Aar efter Fuldførelsen, for at Alt kan bringes i fuld Virksomhed, men efter saadan Tids Udløb tør man tilbyde større Udbytte, dog kun i successive Fremadskriden, som anført.

Uagtet et saadant Forbehold, vil det lettelig indsees: at

de anslaaede 30 pCt. af Udbyttet for Actionairerne ville, Aar for Aar, tiltage og snart fordoble sig, ligesaavel som de øvrige Andele i Udbyttet — for Drivten m. v. — ville gjøre det, og naar det tredie Aar, efter Udtørringssystemets Fuldendelse, er tilbagelagt, stige Actionairernes Andele i Udbyttet med mindst 1 pCt. aarligt, og indtil disse udgjøre 50 pCt. deraf.

Herved er man gaaet ud fra: at som Productiviteten i Arealet tiltager, maae Drivts-Andelene kunne aftage, da de ville vise sig tilstrækkelige, paa Grund af deres reelle Tilvæxt, og naar Udbyttets Stigning for Actionairerne er begrændset ved 50 pCt., da er dette af Hensyn til, at man maae være i Besiddelse af Midler, saavel til Drivt, som til Bygningers Opførelse m. v.; men 50 pCt. vil ogsaa snart kunne udgjøre mere end 50,000 Rd., og ved Salg af Area-ler, til større eller mindre Gaarde, Huse eller desl., kommer Capital-Udbytte til Actionairerne ligesaavel som at Actiecapitalen derved bliver i Afgang.

Hver Sidecanal-Afdeling udgjør et Drivts-Arrondissement, under speciel Ledelse, og man vil, ved Kappelyst, kunne fremtvinge Cultur-Udviklingen.

Betragter man Kaartet, da vil man erfare: at Lindholms Aae støder til Vildmosen paa Nordost-Grændsen, og at Rye-Aae følger Vestgrændsen af Mosen. Disse Vandløb kan man benytte til Bevanding og Overrisling af Terrainet. De have Begge Udløb i Liimfjorden og man inddrager dem derfor fra Nord. Med megen Lethed giver man dem en hvilkensomhelst Retning, og saaledes, at hver Canal-Afdeling, hver Fenne kan nyde af Vandets

Paavirkning, imedens Canalanlæget atter kan bruges til Afledning for den afløbende Vandmasse. Ligeledes kan man, som tidligere angivet, benytte Vindpumper, hvor saadanne maatte vise sig lettere anvendelige.

Det vil erindres, at Alt bliver undergiven fornøden Control, saa at Actionairernes Interesser paa det Strengeste og Nøiagtigste kunne iagttages.

Ved fornuftig Anvendelse af Midler kan Meget udrettes, og naar jeg, pr. Tønde Land, lover mig en Middel-Indtægt i Brutto-Beløb 10 Rd. om Aaret, efter fornuftig og sagkyndig Behandling og i en nær Fremtid, da har jeg visselig ikke lovet formeget. Renten af Begyndelssummen er 1 Rd. pr. Tønde Land, og der er dog kun lovet en Værdi-Forøgelse, til Renteudbytte, af 4 Rd. pr. Tde. Land.

Hertil bør jeg holde mig som til et bestemt Løfte, og kun stille i mulig Udsigt det anførte større Udbytte.

Naar jeg altsaa, til Slutning, gjør Uddrag af Beregningerne, da har jeg forlangt, af en Actieforening, til Erhvervelse og Bearbejdelse i et vist Omfang, af en Tønde Land:

til Indkjøb.	1 Rd. 32 Sk.
til Canal- og Rende-Anlæg, Redskaber og	
techniske Udarbejdelser, circa	18 - 8 -
og til Drift, Besætning m. v., ca.	5 - 56 -

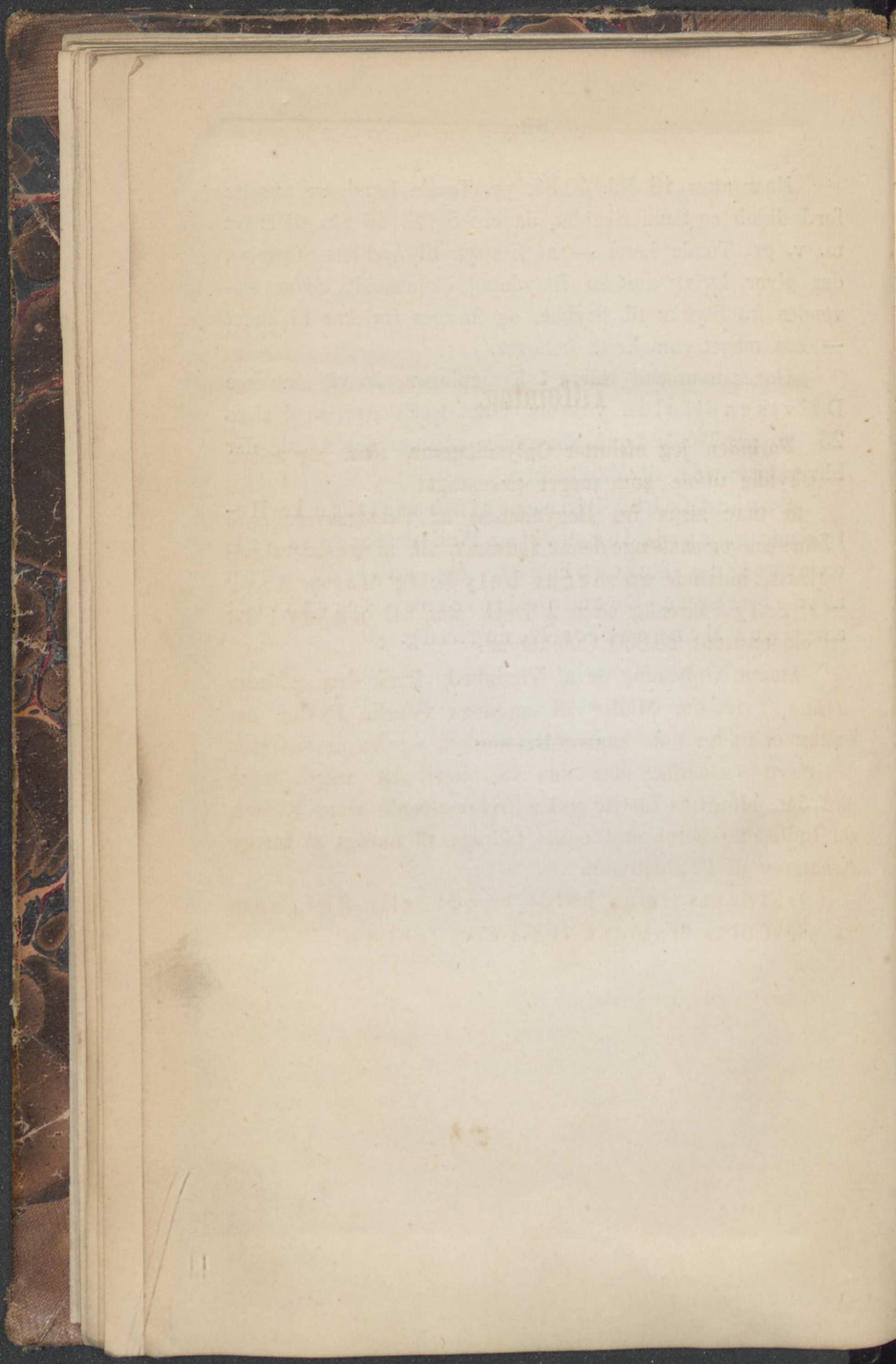
tilsammen = 25 Rd. „ Sk.

som for 10,000 Tønder Land bliver 250,000 Rd.
og naar jeg da, efter det Anførte, bearbejder Arealet til en Værdi-Forhøielse af 100 Rd. pr. Tønde Land, da vil den successive Fremgang, hvorved Midlerne forøges, begrunde Rigtigheden.

Naar atter 19 Rd. 40 Sk. pr. Tønde Land ere ansatte for Indkjøb og Canalarbeidet, da ere 5 Rd. 56 Sk. til Drivt m. v. pr. Tønde Land — af Hensyn til Arealets Størrelse, der giver Drivtssummen Betydning, forsaavidt denne anvendes fra Stykke til Stykke, og forøges fra Aar til andet — saa meget som hertil behøves.

Gaaer man end videre i Beregningen, da vil man see Drivtscapitalen virksom, i det tredie Aar, med circa 25 Rd. pr. Tønde Land, forsaavidt angaaer det Areal, der bliver bearbejdet til Markbedrivt.

Saaledes har Planen sin berettigede Betydning, saaledes hviler Projectet paa veloverveiede Beregninger, og saaledes kan man betegne Eventualiteterne, forsaavidt angaaer Menneskets Beregning.

Tilføining.

Forinden jeg afslutter Oplysningerne, skal jeg endnu pligtskyldig tilføie som meget væsentligt:

at man strax fra Begyndelsen af Canalgravningen i Mosen, og saalænge denne vedvarer, vil, af den udgravede Masse, indvinde en meget betydelig Masse Tørv til Salg, navnlig circa $\frac{1}{4}$ Deel, som vil udgjøre i det Hele omtrent 20,000 Cubikfavne.

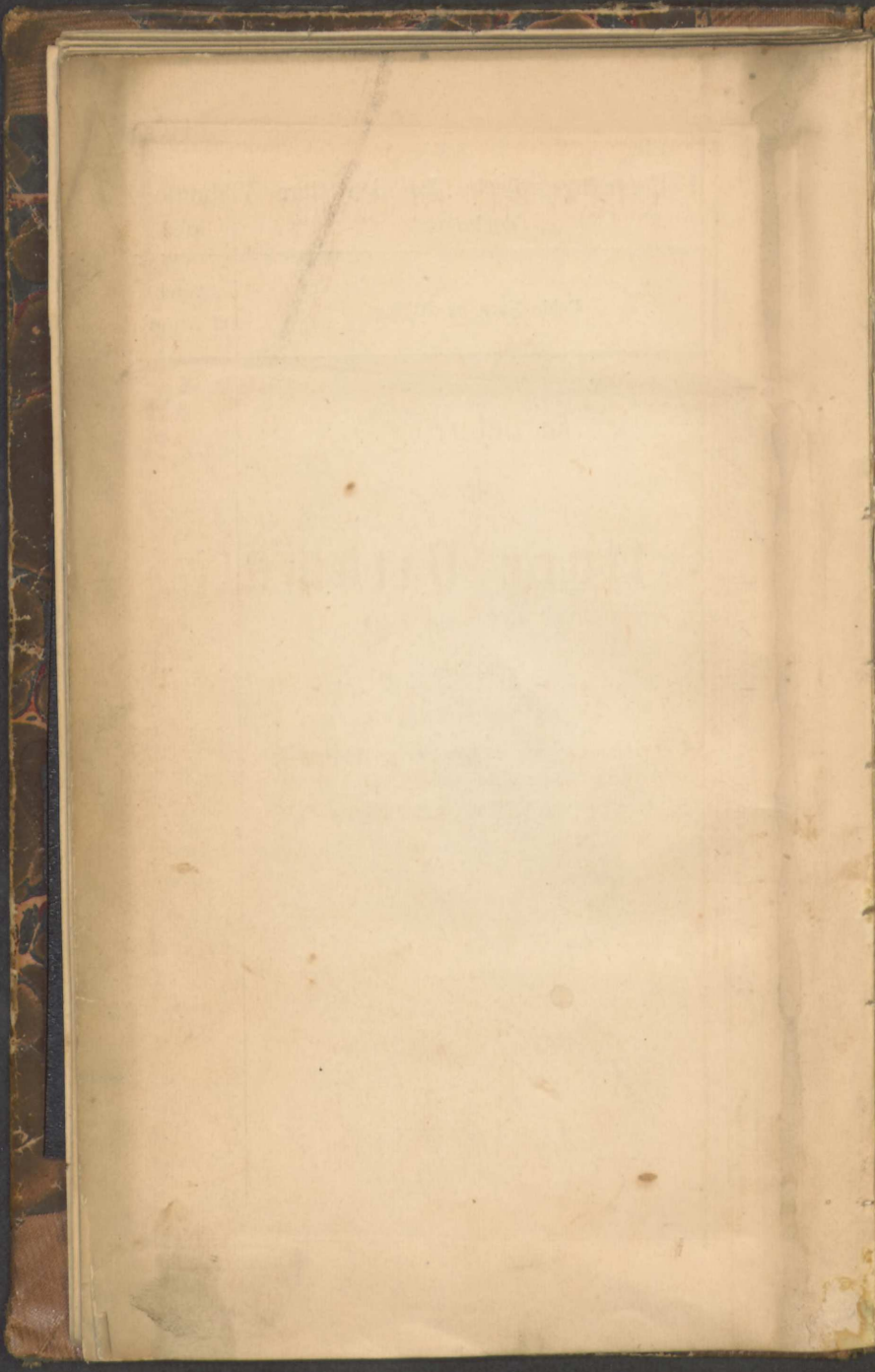
Denne Oplysning er af Vigtighed, fordi den opklarer mulige Tvivl om Midler til saadanne enkelte Poster, for hvilke ei findes nøie angivet Ressourser, og den er saa meget mere væsentlig, som den kan indeholde meget mere end der udfordres for at sikkre Actionairerne alene Renter, thi Indtægten heraf skal ogsaa bidrage til hurtigt at bringe Arealerne til Productivitet.

Dette maa man holde i vedbørlig Agt, som et særdeles Moment for Betryggelsen.

Dette Blad bedes fraklippet og med Paategning tilstillet Indbyderen.

I Udtørningsprojectet for den store Vildmose	
deeltager	med
Fulde Navn og Stilling.	Antal af Actier.

11
2000

Knaart
over
VILDMOSEN
i Kjar og Børglum Herreder
Hjørring og Aalborg Amter.
Forfattet Aar 1859.

